

"KAMPEN FORTSETTER", STUDIEOPPLEGG TIL EN KVELD I SOSIALISMEKURSENE.

Dette opplegget er bereknet tatt inn som en kveld i de sirklene som nå går gjennom kursene "Innføringskurs i sosialistisk politikk" og "Marxistisk teori og sosialistisk strategi". Deler av brosjyra "Kampen fortsetter" kan passes inn mange steder i opplegget, men det kan være fornuftig å sette av en hel kveld der gruppa særskilt diskuterer erfaringene fra EF-kampen. (Alle gruppene får også fem-kveldsopplegget av "Kampen fortsetter", deltakerne kan bruke det til sjølstudier på egen hand.)

Diskusjonsspørsmål :

1. Hvordan har alliansen mellom DNA/LO-ledelsen og Høyre kommet til uttrykk i EF-kampen ? Drøft om - og i tilfelle hvordan - dette mønstret går igjen i andre saker ?
2. Drøft hva det konkret betyr at de forskjellige gruppene i EF-motstanden har felles interesser ? Hva består disse interessene av ?
3. Drøft hvilke krav som må reises i tida framover for å forsterke og utvikle alliansen mellom dem som har stått sammen i EF-kampen - både lokale og rikspolitiske krav. Hvordan kan dere på deres arbeidsplass og i deres lokalsamfunn reise og kjempe for slike krav ?
4. Drøft forholdet mellom et parti og et aksjonsfelleskap på en sak, en front.
5. Drøft kapittel 3, "EF-kampen har pekt ut arbeidsfelter". Hvilke oppgaver peker seg ut som viktige på deres arbeidsplasser og i deres lokalsamfunn ? Hvordan kan dere klare å trekke flere med i arbeidet for å løse disse oppgavene ? Hvordan må arbeidet med slike oppgaver organiseres ?

"KAMPEN FORTSETTER", ET STUDIEOPPLEGG FRA SFs STUDIEFORBUND.

Dette studieopplegget er i første rekke bereknet på grupper av EF-motstandere som nå vil komme sammen for å diskutere det vi har vært med på og det vi har lært, både ut fra de lokale forholdene og sett i større målestokk. "Ingenting er som før", har noen sagt. Det er opp til oss alle å sørge for at det blir sant. Vi har i alle fall lært at det nytter å kjempe. Noen hver tvilte på det før vi så at det gikk. Det var såpass bra å være med å vinne at det ikke skal bli en engangsforeteelse. La seiren bli en inspirasjon til nye framstøt !

Som materiell til studieopplegget bruker vi brosjyra "Kampen fortsetter" og en Dagblad-kronikk av Erik Nord, "Alliansen Arbeiderpartiet - Høyre, nødvendighet eller tilfeldighet?", samt en Dagblad-kronikk av Berge Furre om krava til avtalen med EF. Dette fåes fra SFs Studieforbund, St. Olavsgt. 27, Oslo 1 (tlf. 02/20 69 79). Her kan du også bestille høvelig tilleggslitteratur.

Kveld 1. Den nasjonale sjølråderetten under kapitalismen.

Gruppen tar for seg dette avsnittet i brosjyra ; bra tilleggslitteratur er del I i Seierstad "EF eller Norge ?", PAX, og Seierstad o.a. "Norge og den internasjonale storkapitalen", PAX.

1. Drøft noen av hovedtendensene i sein-kapitalismen. Det vil si : Hvordan arter "utviklinga" seg dersom vi ikke gjør noe med den ?
2. Hvilke virkninger får dette for vanlige folks makt, og dermed vanlige folks levevilkår i vid forstand ?
3. Drøft i denne sammenhengen hvilket forhold vi må ha til den internasjonale arbeiderbevegelsen. Hvem skal vi støtte, hvem skal vi samarbeide med, hva skal vi samarbeide om, hvordan skal det gjøres ?

Kveld 2. Hvem er "vi" ?

Foruten stoffet i brosjyra kan det være nyttig å ta for seg kapittel 4-9 i "EF eller Norge ?"

1. Drøft hva det konkret betyr at de forskjellige gruppene i EF-motstanden har felles interesser ? Hva består disse interessene av ? Har industriarbeiderne og funksjonærene fordel av at fiskere og jordbrukere har makt over sine næringer, og at disse næringene får beskyttelse ? Har på den andre sida fiskere og jordbrukere fordel av at industriarbeidere og funksjonærer får den samme makta over sine arbeidsplasser ?
2. Hvilken rolle spilte kvinnene og ungdom under utdanning i EF-kampen ?
3. Drøft hvordan de som har makt, bærer seg ad for å holde på den makta. Bruk eksempler fra EF-kampen og fra andre situasjoner dere kjenner til.
4. Drøft hvilke krav som må reises i tida framover for å forsterke og utvikle alliansen mellom dem som har stått sammen i EF-kampen - både lokale og rikspolitiske krav. Hvordan kan dere på deres arbeidsplass og i deres lokalsamfunn reise og kjempe for slike krav ?

Kveld 3. "Omgruppering til forsterket kamp !"

Det er bra om gruppa på egen hand kan finne stoff som utdjupe de arbeidsfeltene som er reknet opp på s. 6-9 i brosjyra.

1. Drøft "grasrot"-linja. Hva betyr det ? Hvilke erfaringer har dere lokalt når det gjelder mulighetene for å bygge opp folkelig makt nedenfra ? Hvordan skal dere kunne utvikle disse erfaringene ?
2. Drøft forholdet mellom et parti og et aksjonsfelleskap på en sak, en front. Hva er det som særskilt er partiets oppgave, hvilke særskilte fordeler kan folk ha av at de går sammen i et aksjonsfelleskap ?
3. Drøft kapittel 3, "EF-kampen har pekt ut arbeidsfelter". Hvilke oppgaver peker seg ut som viktige på deres arbeidsplasser og i deres lokalsamfunn? Hvordan kan dere klare å trekke flere med i arbeidet for å løse disse oppgavene ?
5. Hvordan skal dere organisere arbeidet for i praksis å forene målsettingene om 1) å kjempe mot EF-utvikling, dvs. løse de oppgavene dere drøftet over, og 2) senere, når det formelle EF-spørsmålet reises igjen, kunne klare å omgruppere på ny, til en enda sterkere Folkebevegelse ? DVs. : Hvordan skal dere klare å utløse nye krefter til den folkelige kampen ?

Kveld 4. Alliansen Arbeiderpartiet - Høyre, nødvendighet eller tilfældighet?

Til denne kvelden er det fint om en eller flere i gruppa går gjennom og legger fram PAX-heftet "Kan Bratteli gjøre som han ønsker?" (Ottar Hellevik) og artikkelen om sosialdemokratiet i Kontrast nr. 36. Dette er bra som tillegg til brosjyra og Erik Nords kronikk.

1. Hvordan har denne alliansen mellom DNA/LO-ledelsen og Høyre kommet til uttrykk i EF-kampen? Drøft om - og i tilfelle hvordan - dette mønsteret går igjen i andre saker.
2. Hvilke lokale erfaringer har dere i dette spørsmålet?
3. Drøft noen av de viktigste grunnene til denne utviklinga i retning av klassesamarbeid i sosialdemokratiet. Hvorfor vil sosialdemokratiske partier regelmessig utvikle seg slik?
4. Hvilke muligheter har "innafor"-linja, "vi skal erobre posisjonene"-linja, til å føre fram overfor sosialdemokratiet? Vil ei slik linje forandre DNA?

Kveld 5. Hva slags krav må vi stille til en avtale med SF?

Foruten siste delen av brosjyra og Berge Furrer's kronikk bør en eller flere i gruppa lese kapitel 11-13 i "Norge og den internasjonale storkapitalen", kapitel 12-13 i "EF eller Norge?", samt industriavsnittet i Folkebevegelsens motmelding.

1. Hvilke distrikts- og industripolitiske målsettinger er EF-mostanden et uttrykk for? Hvilke virkemidler, gamle og nye, kan være egnet til å nå disse målene?
2. Hvordan må vi i denne sammenhengen stille oss til utstrakt frihandel og "utviklings-klausul"? Hvilken taktikk må vi bruke?
3. Drøft hvilke krav vi kan stille som gjør den formelle sjølråderetten mer reell, og hvordan vi kan gjøre det.
4. Hva kan dere gjøre på deres arbeidsplass og i deres lokalsamfunn ut fra dette perspektivet?

GJØR DET !

DET NYTTER Å KJEMPE !

DET ER DET ENESTE SOM NYTTER !

Den nye regjeringen vil få som si fremste oppgave å skaffe landet et avtale med EF. I denne kronikken tek Berge Furre opp spørsmålet: Kva slags handelsavtale ynskjer vi. Dette må også regjeringa drøfte i første omgang, men kronikkforfattaren meiner at dette bør drøftast i langt vidare kringlar.

Kva slag avtale med EF ynskjer vi? Ein offentlig debatt trengst om dette både fordi saka er viktig og fordi den nye regjeringa gjer klokke i å bygga arbeidet sitt i Brussel på sterk støtte i opinionen — så veikt som det parlamentariske grunnlaget er.

VI HAR EIT VAL

Ei handelsavtale med EF er ynnskeleg. Det er brei semje om det. Med ei avtale blir det lettare å føra handelen med Storbritannia og Danmark vidare på om lag same grunnlag som før forutan at ei avtale med EF kan gje store deler av industrien og fisket større fordelar enn i dag.

Men det er viktig å slå fast at vi ikkje er i nokon tvangssituasjon. Noreg kan føra ein velferds- og utjamningspolitikk med betre kår for dei store folkegruppene også utan ei handelsavtale med EF. Ein rimeleg økonomisk vekst er fullt mogleg også utan ei slik avtale — i den mån vi legg vekt på vekst. Våre fremste økonomar har gong på gong forsikra om det.

Den samla tollbøer overfor EF, Danmark og Storbritannia ville ikkje bli større enn kring 1 prosent av bruttonasjonalproduktet. Ei slik tollbøer kunne berast utan altfor store problem dersom vi tek vare på retten til å rå vår økonomi og våre ressursar sjølve.

Ei avtale er altså ynnskeleg fordi ho kan gje oss fordelar. Men det er viktig at tingane går til Brussel i medvete om at vi har eit val — at Noreg kan greia seg utan ei avtale. Dersom den meininga får breia seg at vi er i ein tvangssituasjon, utlevert til EF på nåde og unåde, får tingane ei vanskeleg oppgave. EF kan utnytta ein slik opinion og diktera vilkåra.

Folkets nei til medlemskap var fyrst og fremst eit ja til sjølvrådet, serleg i distriktspolitikken og industripolitikken, m. a. overfor dei internasjonale storkonserna og kapitalmarknadspolitikken. Både EF-debatten og fordelinga av neiroystene vitnar klart om det. Hovudkravet til den avtalte regjeringa skal tinga om må vera at ho sikrar norsk sjølvrådet, serleg på desse områda.

UTVIKLINGSKLAUSUL?

Folkefleirtalet har avvist medlemskap både på beinveg og på krokveg. Men både i Brussel og i Noreg vert det no tala om ei ordning som skal vera ei bru til medlem-

skap om nokre år. Ymse andre land, t. d. Tyrkia og Hellas, har skaffa seg avtaler med EF som peikar fram mot medlemskap.

Spania og andre får det truleg. Men det er ikkje ei slik avtale Noreg skal ha, og regjeringa kan ikkje koma heim med noko slikt om ho vil vera trugen mot grunnlaget sitt.

Bør ei norsk avtale innehalda ein generell utviklingsklausul som den svenske avtala med EF gjer? Den gjev partane rett til å «videreutvikle forbindelsene som er oppretta ved denne avtale til å omfatte områder som ikkje dekkes av denne.» Føresetnaden er at begge partar er samde om ei slik «harmonisering» og at den «ikke innvirker på de to avtalepartenes selvbestemmelsesrett.» (Artikkel 32).

Serleg mykje seier ikkje dette, og klausulen er nok ufarleg i hendene på ei regjering som ikkje ynskjer medlemskap. Men i framtida må vi rekna med at vi også kan få regjeringar av medlemskapstilhengjarar som vil ynska ein vidtgående integrasjonsprosess med EF med tilpassing til EF-vilkår og fullt medlemskap som slutt-mål. Ein slik utviklingsklausul kan brukast til å setja igang ein slik prosess. Vi skal koma ihug at klausulen kom inn i den svenske avtala nett-opp som resultat av eit svensk ynnske om ein temmelig vidtgående integrasjonsprosess med EF.

Finnland og Island greier seg utan slike klausular i sine avtaler. Det gjer Noreg og. Det blir vel ikkje EF som reiser framlegg om eit slikt innslag i avtala. Kjem kravet frå Noreg, kan det lett bli misforstått, fordi Sverige ynskte noko meir enn ei handelsavtale med sin utviklingsklausul.

Vi bør få ei avtale som omfattar handel — ikkje noko meir. Sjølv sagt kan det bli aktuelt for Noreg å samarbeida med EF på andre område, t.d. forurensingar, eller skipsfart. Men slikt samarbeid er ikkje avhengig av ein allmenn utviklingsklausul. Det kan skapast og formast etter dei behov som melder seg.

DISTRIKTPOLITIKKEN

Ei regjering som vil vera trugen mot folkeynsket 25. september kan ikkje gå inn på ei avtale som bind oss i valet av distriktspolitiske tiltak og virkemiddel.

Eit system med direkte støtte til drifts- og lønnskostnader for utkantbedriftene vil truleg bli etterkvart aktuelt fordi det lettare vil skaffa arbeidsplassar enn investeringsstøtte åleine.

Det er ikkje heilt klart om EFs avtale med Sverige ville kunna skapa vanskar for slike tiltak. Noreg må få ei avtale der det er heilt klart at slike tiltak ikkje vil skapa vanskar.

Kva slags avtale ynskjer vi med EF?

AV BERGE FURRE

Det er truleg ikkje til å unngå — og heller ikkje ynnskeleg å unngå — at ei handelsavtale inneheld noko om konkurransereglar. Illojal konkurranse er farlegast for den vesle parten i ei slik avtale. Men det må vera mogleg å vinna forståing for at Noregs sermerkte busettingsmønster og vår plassering på kartet i utkanten av Europa tilseier andre distriktspolitiske tiltak i Noreg enn i Europas sentrum.

Truleg bør det kravet gå klart fram av dei memoranda regjeringa ferdar ut som utgangspunkt for tingingane.

INDUSTRIELL SJØLV-RADERETT

Like viktig er det å sikra sjølvrådet i industripolitikken. Dei lokalsamfunn og dei lønstarakar som sa nei til medlemskap må få sjansen til å setja i verk ein industripolitikk som gjev lokalsamfunnet og fabrikkgolvet reell innverknad på utviklinga av industriarbeidsplassane. Men det føreset ein sjølvstendig norsk industripolitikk. Når dei utanlandske storkonserna tek over, vert grunnlaget for ein slik politikk borte. Også økologiske omsyn tilseier handlefriheit på dette feltet.

Alt i dag er kvar fjerde akse i norsk privat industri og bergverk på utanlandske hender, og utanlandsk kapital kontrollerer heilt eller delvis tredjeparten av slik verksemd. Det utanlandske innslaget er dobla på vel eit tiår. Held denne utviklinga fram i ti år til med same tempo, er det ute med norsk kontroll på dei fleste arbeidsplassane her i landet.

Internasjonaliseringa av norske arbeidsplassar er eit trugsom mål for nær-demokrati og demokrati på arbeidsplassen.

Det bør gjerast klart i dei norske forhandlingsopplegget at Noreg rekner med at den noverande nasjonale kontroll med kapitalrørslene vil stå ved lag og at Noreg held fast ved dei atterhald landet før har teke mot liberalisering av kapitalrørslene m.a. i OECD-samanheng.

KOR MYKJE FRIHANDEL?

Kva så med omfanget av frihandelen i ei avtale med EF? Dei andre «rest-EFTA-landa» har fått ordningar som skal føra fram til full frihandel med EF for industrivarer.

Dei norske tingane bør ikkje sjå maksimal frihandel med EF som eit mål i seg sjølv. Dei skal tinga seg fram til ei avtale med EF som blir eit så godt virkemiddel som mogleg til å fremja politiske og økonomiske mål i Noreg — som utjamning mellom folkegrupper og landsdelar. Vi

må arbeida for ei handelsavtale som verkar saman med andre virkemiddel for dei mål vi har i samfunnet. Vi må unngå ei avtale som verkar mot desse måla og undergrev verdien av andre virkemiddel.

Mange ser i dag meir kritisk på frihandelsprinsippet enn før. EF-ordskiftet har opna augo for at frihandelen kan skapa problem.

Vilkåra for tradisjonelle eksportnæringar med grunnlag i norsk kraft og råvarer har nok blitt betre med EFTA-frihandel. Men samtidig har internasjonale storkonsern fått meir å seia over slik produksjon (jfr. Ardal og Sundal Verk), og slik konsernkontroll kjem lett i vegen for omlegging frå halvfabrikataeksport til arbeidskrevjande hogforedling i Noreg. Storkonserna vil gjerne leggja foredlingsproduksjonen nær dei store marknadene ute.

Det er rett nok at tradisjonelle heimindustriar har utvikla ein eksport på eit par milliardar auke i EFTA-perioden. Men vi glemmer lett at tilsvarende bransjar i EFTA-landa auka sin eksport til Noreg med seks milliardar. Heimindustrien har altså tapt tre gonger så mykje marknad heime som han har vunne ute.

Dessutan er ei mengd bedrifter nedlagde eller slegne saman i EFTA-perioden. Fri-

handelen må bera noko av skulda for det. Truleg har det serleg råka mindre lokalsamfunn og eldre arbeidstakarar.

I det heile er spesialisering eit av føremåla med frihandelen, og det drag gjerne med seg konsentrasjon i storbedrifter, lokalisering i pressområde og einssidig næringsliv — til størst glede for dei største konserna.

Når ein vurderer graden av frihandel, kan det vera grunn til å ha eit vidare handelspolitisk perspektiv. Alt i dag går nærare seksti prosent av vareeksporten vår til det utvida EF. Ei frihandelsløsning kan tena til at denne delen aukar enda meir. Og di meir han aukar, di meir avhengig blir vi av denne blokka. Kor einssidig EF-orientert ynskjer vi igrunnen at handelen vår skal vera? Dei kan gje fordelar på kort sikt — men kva på lengre sikt? Verda er meir enn EF, og verda forandrar seg.

No skal ikkje furane ved frihandel overdrivast — like lite som vinninga med frihandel. For mange konkurranseutsette bedrifter er det verste over med EFTA-tollfridomen, og frihandel med EF inneber lite nytt. Dessutan kan tollfridom som skapar vanskar for norske arbeidsplassar avbøast med andre støttetiltak og virkemiddel, serleg i distriktspolitikken. Det viktigaste bør altså å sikra norsk handlefriheit om det gjeld distriktspolitikk og kapitalmarknad.

Maksimal frihandel med EF bør altså ikkje vera noko mål for Noreg i Brussel. Det er heller grunn til å spørja om det finst utveggar til å avgrensa frihandelen og motverka skadeverknadene.

Ein verneklauseul — som t. d. Sverige har i si avtale — gjev ei viss styring med importmengdene. Partane kan då regulera importen på visse vilkår når det oppstår vanskar i visse distrikt eller bransjar eller for betalingsbalansen. Ein slik klausul kjem fyrst og fremst den vesle parten til gode — han er mest sårbar for skadeverknader av frihandel.

Ei anna avgrensing i frihandelen vil vera at den norske jordbruksmarknaden skal vernast. Det er det truleg lite usemje om.

GATT-REGLANE

Kva så med industrifrihandelen? Dei som har makta i norsk industri er sterkt frihandelsorienterte, og ei borgarleg regjering vil mykje koma til å tinga på deira premisser.

Dessutan vil truleg EF-kommisjonen møta opp med same tingingsmandat som da dei møtte dei andre «rest-EFTA-landa». Det mandatet har industrifrihandel til mål. A avvisa dette tingingsutgangspunktet er knapt praktisk politikk om ein vil ha ei avtale i rimeleg tid.

Dessutan vil norske styremakter kjenna seg bundne av GATT, den internasjonale toll- og handelsavtala som m.a. Noreg og dei fleste kapitalistiske industriland har skrivne under på. GATT er ei avtale om «liberalisering» av handelen og byggjer på «beste vilkårs-klausulen».

Eit GATT-land kan ikkje gje eit anna GATT-land tollfordeler som ikkje samtidig kjem alle andre GATT-land til gode. Alle GATT-land har plikt til å by kvarandre «beste vilkår».

Men GATT gjer unntak for tollunionar og frihandelsområde: Ei gruppe land eller to land kan avtala allmenn frihandel seg imellom utan å gje alle andre GATT-land del i frihandelen. Såleis kunne både EF og EFTA koma istand utan at GATT kom i vegen.

Men må ei frihandelsavtale omfatta alle vareslag eller handsama alle vareslag like «fritt» for å bli godtatt av GATT? Jordbruk vert altså halde utanfor EF-EFTA-avtalene. Like eins er det sett lange tollavtrappingsperiodar for ein god del andre vareslag. Kvar grensa går mellom ei

avtale som er i strid med GATT og ei som GATT kan godta er altså flytande, og det er sjølv sagt meir ei politisk enn eit juridisk spørsmål å trekka grensa i kvart tilfelle. Men ei avtale innanfor GATT må nok omfatta det vesentlege av samhandelen.

Men innanfor denne ramma finst altså rom for avgrensingar i frihandelen. EF la til grunn for sine tingingar med andre EFTA-land eit prinsipp om gjensidige fordelar. EF ville ha eit visst vern for sine «følsame» næringar, og gav rom for ut motparten fekk t.d. lange tollavviklingsperiodar for sine problembransjar. Såleis sikra både Finland og Island seg vern for mykje av sin heimindustri med lang tollavvikling — mot å finna seg i tilsvarende tiltak frå EF når det gjaldt eksporten deira av papir og fisk.

Truleg må Noreg godta dei same tollavviklingsskjema for aluminium, ferrolegeringar og papir (to og seks år seinare tollfridom enn for andre industrivarer) som andre «rest-EFTA-landa». Men sidan desse varene spelar ei større rolle for norsk eksport, vil veteleg tingane vere kunne ha von om romslege tollfrie kvotar — slik t.d. Finland fekk for papir.

Men sidan EFs unntakslister omfattar såpass mykje av Noregs eksport, gjev det grunnlag for å krevja eit tilsvarende vern om norske arbeidsplassar, eventuelt med toll og importavgrensing. EFTA-tollfridomen har ikkje minst truga arbeidsplassar i møbel-, tekstil-, skoty og beklædningsindustrien med mange bedrifter utanfor pressområda.

CODE KORT

Dei som skal tinga i Brussel møter med gode kort. Noreg er ikkje i ein tvangssituasjon. Dei er ikkje utleverte til vilkår som EF dikterer. Vert EF's vilkår for harde, fordelene for Noreg for små, eller kjem sjølvrådet i fare, kan vi greia oss utan avtale. Men truleg kan vi få ei brukelige avtale. Vi kjøper meir av EF enn EF kjøper av oss. Ei tollavtrapping vil gje EF større vinst enn oss.

Noreg er ein liten, men kjøpekraftig marknad. EFs vekst er avhengig av kjøpekraftige eksportmarknader.

Noreg held på og blir ein oljelasjon — medan EF har stort underskot på energikjelder.

Fisken får aukande verdi for EF etter kvart som EFs trålarar vert drivne bort frå Island og spørsmålet om ei ny norsk fiskerigrense trengjer seg på. EF ynskjer å eksportera jordbruksvarer. Noreg

importerer det meste av sin mat, og sjølv om vi tryggjer avsetnaden for norske jordbruksprodukt, er det rom for å gje EF fordelar når det gjeld suppleringimporten.

Regjeringa treng såleis ikkje koma krypende til Brussel. Ho må arbeida hardt for å sikra trygge vilkår for dei som arbeider i eksportnæringar som EF rekner for «følsame», men ho har også andre interesser å varsta. Fyrst og fremst har folket den 25. september pålagt henne å berga mest mogleg norsk sjølvrådet serleg når det gjeld distrikt- og industripolitikken. Tingingane må frå norsk side ta sikte på å skaffa oss ei avtale som blir eit brukeleg virkemiddel til å fremje utjamning mellom grupper og landsdelar. Maksi-

mal frihandel kan ikkje vera hovudmålet. Tingane må ikkje vika tilbake for å sikra avgrensingar i frihandelen som kan tryggja og skapa norske arbeidsplassar.

Dessutan må avtala med EF ha klare og greie reglar for oppseing. Våre handelspolitiske interesser kan koma til å forandra seg liksom EFs rolle kan koma til å skifta.

Arne Kvieland

En arbeiderparti-representants oppgjør med sosialdemokratiet.

PAX FORLAG

Erik Nord reflekterer i denne kronikken over spørsmålet hvordan det kan ha seg at Arbeiderpartiet og Høyre har funnet hverandre i et Ja-til-EF-standpunkt. Han finner historiske årsaker til dette.

Erik Nord er forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt.

EF-debatten har nå også fått sitt kunstneriske uttrykk i et bilde hvor Arbeiderpartiets leder Bratteli har Høyres leder Willoch på fanget i skjønn samdraktighet. Noen vil kanskje hevde at det ville ha vært mer naturlig om det var Willoch som hadde hatt Bratteli på fanget. Dette ville kanskje vært mer i samsvar med de reelle maktforhold.

Hva enten en tar dette bildet som spøk eller alvor eller som blasfemi, er det åpenbart at den faktiske allianse mellom Høyre og Arbeiderpartiets ledelse, fremstår som det mest interessante politiske fenomenet i norsk etterkrigshistorie. På mange vil denne alliansen virke selvmotsigende. Høyre og Arbeiderpartiet er jo nettopp de ideologiske motsetninger i vårt samfunn. Høyre står som representanten for de (moderate) kapitalistiske interesser. Arbeiderpartiet er historisk vokst frem som utfordringen til disse interesser.

Å søke å forklare denne «alliansen» med at Arbeiderpartiets ledelse har sviktet sine idealer, er blitt klasseforrædere osv., vil både være overflattisk, galt og uhistorisk.

Den situasjon vi er oppe i, er ikke helt uten historiske paralleller. Helt fra slutten av forrige århundre har arbeiderbevegelsen i Europa vært kløvd i to fløyer. Den ene som ønsket å være med på å administrere det kapitalistiske samfunn, gjennomføre gradvise reformer og kalle resultatet for en slags sosialisme, og en annen fløy som mente at dette ville aldri føre fram til sosialismen med stor S. Striden om revisjonismen (det vil si at en skulle revidere bort Marx' lære om revolusjonen) var et uttrykk for denne splittelse. Striden om ministersosialismen (om sosialistene skulle gå med i borgerlige

Erik Nord:

Dagbladets kronikk 8. juni 1972

Alliansen Arbeiderpartiet — Høyre

Nødvendighet eller tilfældighet?

regjeringer) aktualiserte den teoretiske striden.

Bakgrunnen for revisjonismen og ministersosialismen var den velstandsvekst som fant sted i tiden før den første verdenskrig. Store deler av arbeiderklassen og dens ledere fant ut at de gamle ideer ikke lenger hadde noen forankring i virkeligheten. Lenins bok om imperialismen hadde som et ikke uvesentlig siktemål å søke å finne den samfunnsmessige forklaring på hvorfor store deler av sosialdemokratiet ble så vel revisjonister som nasjonalister.

På samme måte er det naturlig å søke forklaringen på «alliansen» mellom Høyre og Arbeiderpartiet i den samfunnsmessige utvikling særlig etter den annen verdenskrig.

Det mest markerte trekk i de kapitalistiske land er selvsagt fremveksten av velstandsstaten. Gjennom trykninger og sosiale tiltak søkte en å avhjelpe de negative sider ved vårt samfunn. Full sysselsetting ble en politisk nødvendighet. Men forutsetning for denne utvikling var en noenlunde stabil økonomisk vekst. Dette skjedde fordi staten grep inn i det økonomiske liv på en helt annen måte enn tidligere. Den liberalistiske stat var gått til grunne under krisen i 1930-åra. Riktignok ble enkelte industrier nasjonalisert, og andre bygget opp i statsregi, men disse ble drevet etter de vanlige privatkapitalistiske prinsipper. Denne utvikling med økonomisk vekst førte til både en konsentrasjon og økt makt for det private næringsliv. Statens oppgave var gjennom forsiktig planlegging og koordinering å sørge for at det private næringsliv kunne fungere best mulig slik at

den økonomiske vekst kunne fortsette og gi det materielle grunnlag for utvidelse av sosiale tiltak. Staten sørget også for å sikre en viss kontroll over lønnsutviklingen. Riktignok kunne den fulle sysselsettingspolitikk skape en viss engstelse i næringslivet, fordi dette kunne styrke arbeidernes stilling. Men fordi Arbeiderpartiet hadde kontrollen over fagforeningene, klarte en å holde arbeidernes krav innenfor rammer som det private næringsliv i realiteten ikke hadde noen innvendinger mot.

Denne utvikling førte naturlig til at det oppsto et nært samarbeid og interessefellesskap mellom det private næringsliv som — i mangel av bedre ord — var kontrollert av de moderne høyreteknokrater på den ene side og statens teknokrater som var kontrollert av Arbeiderpartiet.

Det er dette samarbeid og, i begynnelsen, indirekte fellesskap som har vært en av pilarene i den stabilitet vi har hatt i Norge etter krigen.

Det er for så vidt intet mystisk eller unaturlig i denne utvikling. Ideologi og interessefellesskap er ikke noe som kommer dalende ned fra himmelen. Ens ideologi formes i stor grad ut fra den stilling en har i samfunnet. Den sentralisering og byråkratisering som finner sted i næringsliv, stat og partier, vil føre til at det utvikler seg en psykologisk og økonomisk kluft mellom «øvrighet og undersätter». Er en først kommet inn i de ledende kadre, er det ualminnelig at en mister den status og økonomiske stilling en har oppnådd. Det er en naturlig tendens til at ledersjiktene utvikler felles interesser og

synspunkter. Det var frykten for at arbeiderledere skulle bli absorbert av den borgerlige ideologi som blant annet lå bak motstanden mot ministersosialismen. I Sovjet er det i dag en tydelig tendens i retning av at samfunnets politiske og tekniske ledere er i ferd med å utvikle seg til en ny klasse, som skiller seg ut fra resten av befolkningen.

Denne utviklingen i Norge har ført til at Arbeiderpartiet i realiteten har oppgitt sine prinsipielle sosialistiske målsetninger. Spørsmålet om nasjonalisering av banker og storindustri og bedriftsdemokrati har gjennom en ørkenvandring i komiteer enten blitt skrinlagt eller blitt så utvannet at selv konservative bedriftsledere kan godta dem. Likhetsprinsippet, som er en hovedpilar i sosialismen, hva enten den er marxistisk eller ikke, har måttet vike plassen fordi dette i for sterk grad ville utfordre de nåværende økonomiske makthavere og noe av kjernen i kapitalismen.

Det er naturlig at denne utvikling ikke har skapt synderlige problemer for det moderne høyre. Det er i Arbeiderpartiet en skulle ha ventet protester. Det er flere grunner til at omstillingen er skjedd nokså smertefritt i Arbeiderpartiet. Full sysselsetting og utvidelse av trykninger og gode valgresultater har vært et effektivt middel til å stoppe munnen på protestanter. Anti-kommunismen har vært et annet middel. Som et parti med en radikal fortid er det ikke uforståelig at Arbeiderpartiet etter at Norge kom med i NATO, var mer aktive anti-kommunister og mccarthyister enn andre partier. Rødselen for ikke å bli akseptert av det som da

ble kalt «den frie verdens leder», USA, må åpenbart ha vært en meget effektiv motivering for Arbeiderpartiets ledere. En kan heller ikke se bort fra at mange av den yngre generasjon som i dag sitter i viktige stillinger i partiet eller i statsadministrasjonen, fikk sin politiske skolegang som små medhjelpere i jakten på «kommunister», hvilket åpenbart ikke har kunnet unngå å prege deres ideologiske holdning.

Videre kan en nevne Arbeiderpartiets sentraliserte struktur og effektive partiapparat som gjør det umulig å forhindre at en beslutning som er truffet av ledelsen, går igjennom med stort flertall.

Det praktiske utslag av denne utvikling har vært at en god del viktige saker er «tatt ut av politikken», som utenrikspolitikk og forsvarspolitikk. Den ideologiske forklaring var at i grunnen var vesentlige motsetninger i det kapitalistiske samfunn opphevet, og med fortsatt økonomisk vekst skulle en fjerne de andre også. Hensikten var selvsagt også at også EF-saken skulle «tas ut av politikken», men her har det åpenbart klikket.

Den hypotese som her forfektes, går ut på at den «allianse» som vi i dag ser mellom

Arbeiderpartiet og Høyre i EF-saken, ikke er en tilfeldighet, men at det i etterkrigstiden har vokst frem et fellesskap mellom Arbeiderpartiets ledende kadre, som har hatt kontrollen over to av de viktigste organisasjoner — Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen — og statsapparatet og makteliten i det moderne næringsliv som utgjør Høyres kjerne.

En naturlig innvending mot dette synspunkt er at det strider mot de faktiske forhold. Ved ethvert valg er det jo nettopp Høyre og Arbeiderpartiet som står mot hverandre og som ønsker å møte hverandre til politisk duell. Denne innvending ser bort fra det vesentlige faktum at valgtaler og valgpropaganda i vårt noenlunde stabile samfunn ikke gjenspeiler så mye av de politiske motsetninger. Ikke minst av psykologiske grunner er det nødvendig for Arbeiderpartiet og Høyre under et valg å markere sterke prinsipielle motsetninger for å kunne holde på sine velgere. Historisk og i velgernes øyne er Arbeiderpartiet et sosialistisk parti. Nasjonalisering, sosialisering, litt likhet og angrep på Libertas og Høyre er derfor en nødvendig ingrediens i valgkampen. Høyres valgstrateger må selvsagt spille på de motsatte strenger for å holde på sine

velgere. Jo sterkere partimaskineriet er, desto lettere har partibyråkratiet for å kunne manipulere opinionen.

Dette betyr selvsagt ikke at politiske ledere er mer uheldige enn folk flest. Det betyr bare at massepropaganda er like nødvendig i massedemokratiets tidsalder som reklame er i masseproduksjonens tidsalder, og at taktikk er et nødvendig ledd i det politiske spill.

Her er det nettopp EF-debatten kommer inn og skaper uante komplikasjoner for Arbeiderpartiet. For Høyre skaper samarbeidet med Arbeiderpartiet få vansker. En behøver ikke være synderlig avansert som samfunnsanalytiker for å forstå logikken i Høyres EF-standpunkt. Etter det som er sagt foran, er det like logisk at Arbeiderpartiets kadre i partiet, Landsorganisasjonen og staten går inn for medlemskap. Det er således nettopp de grupper som har hatt en strategisk stilling i fremveksten av velstandsstaten, nemlig statens (og Arbeiderpartiets) teknokrati og storindustrien og finansverdens teknokrati som går inn for EF, mens de grupper som ikke er strømlinjeformet eller eliminert av en effektiv kapitalistisk industristat, er motstandere. For store deler av Arbeiderpartiets velgere og medlemmer er det uforståelig

at Arbeiderpartiet går inn for EF, og at det i den grad hersker samstemmighet mellom Høyre og Arbeiderpartiet.

En kan ikke sammenlikne striden om medlemskap i EF med kampen om medlemskap i NATO. Tilslutningen til NATO skjedde så fort at det ikke var mulig å organisere en motstand, og dessuten gikk alle partiene (bortsett fra kommunistene) inn for NATO. Høyre og Arbeiderpartiet ble således ikke «isoleret».

Det er nettopp dette som er tilfelle i dag. Mellompartiene går mot norsk medlemskap i EF, og Arbeiderpartiet blir stående i en naken allianse med Høyre. Dette vil uunngåelig reise tvil om Arbeiderpartiet er et sosialistisk parti, et parti for de underprivilegerte, eller om det har utviklet seg til vesentlig å være et teknokratparti, som ikke har noe siktepunkt utover det nåværende samfunn. Velstandsstaten er i dag gjenstand for en stadig bredere kritikk. De nåværende makthavere, enten de tilhører Høyre eller Arbeiderpartiets elite, står delvis uforstående overfor denne kritikken, og hjelpeløse når det gjelder å møte den. Her har vi kanskje også en forklaring på teknokratenes flukt inn i EF.